

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในกระแสความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับวิกฤตขณะนี้ ส่งผลให้ค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น และส่งผลให้เกิดความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรมจริยธรรมตามมาเป็นลำดับโดยเฉพาะอย่างยิ่ง จริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังของชาติบ้านเมืองในอนาคต จึงนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งในโลกแห่งการแข่งขันกันด้วยปัญญาเพื่อความอยู่รอดในสังคมโลกนั้น จำเป็นต้องสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความเข้มแข็งทั้งสติปัญญา ความสามารถและจริยธรรม จึงจะสามารถอยู่รอดและเป็นพลังของแผ่นดินสืบไปได้และของวัตถุนิยม บริโภคนิยมเข้าครอบงำวิถีไทยที่เรียบง่าย การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ที่ดี เริ่มเปลี่ยนไปเกิดการแก่งแย่งแข่งขันในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในสังคมไทยเห็นแก่ตัวเห็นแก่พรรคพวกตนเอง มีลักษณะเป็นปัจเจกบุคคลสูงขึ้น คุณธรรมในตัวบุคคลเสื่อมทรามลงอย่างน่าวิตกและที่สำคัญ คือเยาวชนซึ่งเปรียบเสมือนหน่ออ่อนของสังคมมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และทวีความรุนแรงขึ้น เช่น ทะเลาะวิวาทชอบโกหก ลักขโมย เล่นการพนัน พัวพันยาเสพติด โสเภณี หลงไหลวัฒนธรรมต่างชาติอย่างไร้เหตุผล มีความประพฤติผิดศีลธรรมอันดีงามของประเทศชาติ กระทำตนเป็นผู้มีความกระด้างกระเดื่องต่อครูอาจารย์และผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นปัญหาที่กระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีและค่านิยมของสังคม (สมยศ มีเทศน์, 2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันโดยรวมมีปัญหามากมายสืบเนื่องจากเศรษฐกิจโลกมีความผันผวนทุกคนจึงดำรงชีวิตอย่างเอาตัวรอด ไม่คำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามที่ควรจะเป็นอยู่ในสังคมไทย ปัญหาที่พบได้แก่ การหลบเลี่ยงภาษีอากร การวิ่งเต้นให้ได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น การสมยอมในการจัดซื้อจัดจ้างการซื้อสิทธิขายเสียง การก่อความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาโสเภณีเด็กปัญหาใช้แรงงานเด็ก การปล้นการฆ่า การข่มขืนและบางครั้งผู้ก่อคดีอุกฉกรรจ์กลายเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยเป็นผู้กระทำการเสียเอง เช่น อุ้มฆ่าฆ่าตัดตอนทำลายหลักฐานพยานสำคัญ วิสามัญฆาตกรรมทารุณกรรมผู้ต้องหา ยัดเยียดข้อหาให้ผู้บริสุทธิ์และสร้างพยานเท็จ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากการจงใจฝ่าฝืนกฎหมายในหมู่ข้าราชการและผู้บริหารระดับสูง วิกฤติการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนยุ่งยากไปทุกหย่อมหญ้าในบ้านเมือง ทำให้สังคมไทยมีปัญหาเรื้อรังและไม่สามารถพัฒนาสังคมได้อย่างยั่งยืน (ชานินทร์ กรัยวิเชียร, 2548, หน้า 5) ซึ่งถ้าต้องการให้สังคมไทยมีแต่สันติสุข บุคคลในสังคมต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบกันไม่เห็นแก่ตัว มีคุณธรรมจริยธรรมที่ลึกซึ้งในจิตใจเป็นรากฐาน (สุริยะ รูปหมอก, 2545, หน้า 5)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ; (2545, หน้า 30) กล่าวถึง กระแสโลกาภิวัตน์ที่มาพร้อมวัฒนธรรมต่างชาติ กระบวนทัศน์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นการแข่งขันแบบระบบเศรษฐกิจเสรี ให้ความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ ลักษณะของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ก่อให้เกิดความได้เปรียบแก่ประเทศที่พัฒนาแล้วเกิดความเสียเปรียบกับประเทศที่ยังขาดการเตรียมความพร้อมที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์เป็นส่วนสร้างปัญหาทั้งระบบให้กับสังคมไทยซึ่งถูกกระทบอย่างรุนแรงจากกระแสวัตถุนิยมและวัฒนธรรมการบริโภค กระเทือนถึงคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน จนเป็นปัญหาทางจิตวิทยาสังคมอย่างน่าเป็นห่วง ยิ่งสภาพการณ์ของสังคมไทยปัจจุบันนี้ ชี้ให้เห็นประเด็นปัญหาวิกฤตอันน่าเป็นห่วงจากการพัฒนาที่ขาดความสมดุล โดยมุ่งสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ประการเดียวทำให้บุคคลและสังคมรวมทั้งโครงสร้างกลไกการบริหารและการจัดการต่างๆ ปรับตัวตามไม่ทันเกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารและพัฒนาตนเองโดยใช้ความรู้คู่คุณธรรมในการบริหารและจัดการ เพื่อที่จะสามารถทำงานร่วมกับชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและประชาชนได้อย่างราบรื่นตามความคาดหวังของสังคม แต่สภาพที่เป็นจริงมีผู้บริหารจำนวนไม่น้อยที่ปฏิบัติงานและปฏิบัติตนตามคุณธรรมจริยธรรมย่อหย่อนไปและยังกระทำผิดวินัยอย่างต่อเนื่อง ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวังของสังคม ดังที่เป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคนอื่นๆ ,2542, บทสรุป)

ธีรเดช นรัตถรักษา. (2550, หน้า 22) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ไว้ว่า นโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม การจัดการศึกษาในมาตรา 80 ข้อ 3 ว่ารัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติจัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และในมาตรา 79 รัฐต้องให้ความสำคัญอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ทั้งได้ระบุไว้ในมาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษา

ตามอรรถาธิบาย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คู่คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2), 2545, หน้า 11)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545, หน้า 50-51) กล่าวถึงการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงของบริบทการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์มีวัตถุประสงค์และนโยบายเพื่อดำเนินการ 3 ด้าน ด้านที่ 1 ข้อที่ 4 คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลงขณะเดียวกันวัฒนธรรมและระบบคุณค่าที่พึงงามของสังคมไทยเริ่มเสื่อมถอยปัจจุบันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดยเป็นผลกระทบมาจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนยังขาดทักษะในด้านการคิด วิเคราะห์อย่างเป็นระบบไม่สามารถคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี นอกจากนี้สื่อสารมวลชนอื่นๆ ทั้งสื่อโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากขาดความเข้มงวดทางจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงลบทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้นขาดจิตสำนึกให้ความสำคัญกับส่วนตนมากกว่าส่วนรวมทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลงนำไปสู่ปัญหาทางสังคมต่างๆ อาทิ ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาการขาดสัมพันธภาพภายในครอบครัวรวมทั้งปัญหายาเสพติดและอาชญากรรมอื่นๆ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, (2549, หน้า 73-74) สถาบันหลักทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรมให้สำนึกในคุณธรรมจริยธรรมและอบรมหล่อหลอมให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนมีความเข้มแข็งลดลง สถาบันครอบครัวที่เคยมีระบบเครือญาติในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความเข้มแข็งในการอบรมสั่งสอนและปลูกฝังศีลธรรมและค่านิยมที่พึงงามให้แก่ลูกหลานเริ่มเปราะบางลงเนื่องจากวิถีชีวิตปรับเปลี่ยนไปมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ต้องดิ้นรนทางเศรษฐกิจมากขึ้นส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวอ่อนแอลง ปัญหาการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น และมีครอบครัวมากกว่าร้อยละ 40 ไม่มีความสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจขณะเดียวกันวิถีชีวิตสมัยใหม่มีผลให้ความเชื่อศรัทธาในหลักศาสนาเสื่อมถอยการใช้ประโยชน์จากศาสนสถานซึ่งมีมากมายกว่า 3 หมื่นแห่งทั่วประเทศและการประกอบกิจทางศาสนาอยู่ภายในวงแคบและในกลุ่มผู้สูงอายุเป็นหลักส่วนสถาบันการศึกษาเปลี่ยนจากในอดีตที่มีสัมพันธ์เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับสถาบันครอบครัวและสถาบันทางศาสนาเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีจริยธรรมและความรู้ในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปัจจุบันเป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นหลักวิชาให้ความสำคัญกับใบรับรองการศึกษามากกว่าความรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง การเรียนการสอนเน้นการท่องจำมากกว่าความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ไม่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนในสังคม

ในสภาวะปัจจุบันเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปก่อนนี้ความเจริญทางวัตถุและความเจริญทางจิตใจไม่ห่างไกลกันเท่าไรในปัจจุบันนี้ความเจริญมั่งคั่งทางวัตถุได้เจริญก้าวหน้า

กว่าความเจริญมั่งคั่งในทางจิตใจทำให้คนตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุที่เรียกว่า สามีสุขมีความสุขเห็นแก่ตัวยิ่งขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลงขาดความเอื้ออาทรและช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่เห็นความสำคัญของศาสนา คุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้สังคมปัจจุบันเป็นสังคมของโลกาภิวัตน์ทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณา ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างประเทศครอบงำ ลุ่มหลงในวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างประเทศไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย จึงทำให้เกิดความบกพร่องในคุณธรรมและจริยธรรม (สมพร เทพสิทธา, 2544, หน้า 5 - 6)

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาก็คือ การสร้างคนให้มีความคิดรักในการเรียนรู้มีคุณธรรมจริยธรรม ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษามีการพัฒนาให้เป็นการจัดการศึกษาที่มีความหมายต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะในการปฏิบัติจริงอันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองให้เกิดความสำเร็จ และนำเข้าไปสู่การพัฒนาอาชีพสุจริต การมีงานทำมีรายได้และมีส่วนทำประโยชน์ให้กับสังคมของคนและประเทศชาติ (กรมวิชาการ, 2542, หน้า 1)

คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะทำให้เป็นที่เคารพยกย่องนับถือแก่ผู้ร่วมงานทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยราบรื่น ทำให้ผู้ร่วมงานอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุขทุกคนมีความมั่นคงในอาชีพและทำให้อาชีพครูมีเกียรติยศเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผู้บริหารควรมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเมตตาแก่ผู้ร่วมงานมีความเสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนไม่เอาเปรียบผู้ร่วมงาน มีความยุติธรรมมีเหตุผลมีความรักและห่วงใยในผู้ร่วมงานปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีรักศักดิ์ศรีของผู้บริหาร ซื่อสัตย์ต่อตนเองต่อหน่วยงานและผู้อื่นและมองทุกคนในแง่ดีในการทำงานแต่ผู้บริหารนอกจากจะมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบมากมายแล้วยังต้องเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและสังคมอีกด้วยแต่ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารย่อมจะต้องพบกับความยุ่งยากและปัญหาอุปสรรคนานาประการประกอบทั้งผู้บริหารก็เป็นปุถุชนคนหนึ่งย่อมมีความต้องการอยากได้ อยากมี มีโลก มีโกรธ มีหลง เหมือนบุคคลทั่วๆ ไป ฉะนั้นโอกาสที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อกุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารมีมาก (ธีรรัตน์ กิจจารักษ์, 2542, หน้า 237)

ในส่วนของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน (2542, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษา รูปแบบและวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้มีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของข้าราชการในหน่วยงานต่างๆ 252 หน่วยงานและศึกษาปัญหาและอุปสรรคเพื่อการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ พบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควรจะเริ่มการสร้างตั้งแต่วัยเยาว์และเสนอแนะว่าผู้บริหารหรือผู้นำควรต้องทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีการเป็นแบบอย่างที่ดีนั้น จากผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผู้บริหารการศึกษา

(สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2542, หน้า 66-70) ได้กำหนดเกณฑ์เพื่อที่จะนำผู้บริหารไปสู่การเป็นผู้บริหารมืออาชีพ โดยกำหนดว่าผู้บริหารมีหน้าที่แนะนำตักเตือนหรือการกำกับดูแลบุคลากรในองค์กร การที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวให้ได้ผลดีผู้บริหารต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีฉันทานำตักเตือนหรือการกำกับดูแลของผู้บริหารจะขาดความสำคัญไม่เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในองค์กร ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้านเช่น ด้านคุณธรรมจริยธรรม ความยุติธรรมและบุคลิกภาพจะมีผลสูงต่อการยอมรับของบุคลากร ทำให้เกิดความเชื่อถือศรัทธาต่อการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติตามได้ด้วยความพอใจ

จากการสัมภาษณ์ข้อมูลข้าราชการศึกษานิเทศก์ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2 หลายท่าน (มโนญ ปิยะคิม, และคนอื่นๆ, 2551, พฤศจิกายน 3) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษากระทำทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ผู้บริหารสถานศึกษาบางคนมีความสัมพันธ์ฉันท์ชู้สาวกับหญิงอื่นที่มีโชภรรยาตน เสพสุรา เล่นการพนัน ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนทางราชการ เช่น การจัดซื้อจัดจ้าง การเก็บรักษาเงิน การใช้จ่ายเงินผิดวัตถุประสงค์ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหลายประการ เช่น หลอกลวง ใช้จ่ายเงินผิดวัตถุประสงค์ใช้เวลาราชการไปเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและให้ผู้อื่นกระทำการแทนในนามตนเอง รวมไปถึงการขาดพรหมวิหาร 4 ด้านประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารสถานศึกษาที่จะมีผลต่อการจัดการศึกษาและการปฏิบัติงานของครู ผู้นำชุมชนและตัวผู้บริหารเอง จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาตามระดับคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผลที่ได้จากการวิจัยนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาอื่น

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญดังนี้

1. ใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องในการบริหารงานเพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ได้นำหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้ในการปรับปรุงการบริหารจัดการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. เพื่อเป็นแนวทางแก่เขตพื้นที่การศึกษาอื่นๆ สามารถนำข้อมูลหลักพรหมวิหาร 4 ไปใช้เป็นแนวทางในการต่อยอดงานวิจัยให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ของเขตพื้นที่การศึกษานั้นๆ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาระดับ การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 - 4 คณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี การศึกษา 2551 จำแนกเป็น นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 จำนวน 5,738 คน ครูผู้สอน จำนวน 3,482 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 1,365 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากประชากรมีจำนวนที่แน่นอน (finite populations) จึงใช้การสุ่มอย่างง่ายสูตรที่ใช้ในการหาขนาดของตัวอย่างจึงใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05 (สุริย์ ศิริโกภาภิรมย์, 2546, หน้า 445) ในการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 659 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4	จำนวน	357 คน
ครูผู้สอน	จำนวน	217 คน
คณะกรรมการสถานศึกษา	จำนวน	85 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables) ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

2.1.1 เพศ

- 1) หญิง
- 2) ชาย

2.1.2 อายุ

- 1) ต่ำกว่า 40 ปี
- 2) 40-50 ปี
- 3) มากกว่า 50 ปี

2.1.3 บทบาทที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา

- 1) ครูผู้สอน
- 2) นักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4

3) คณะกรรมการสถานศึกษา

2.1.4 วุฒิการศึกษา

- 1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
- 2) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 3) สูงกว่าปริญญาตรี

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ตามหลักธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา (พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ, 2546, หน้า 230-235)

นิยามศัพท์เฉพาะ

หลักคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม มีความซื่อสัตย์ จริใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัยประกอบอาชีพสุจริต ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งได้สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่ดีเป็นคุณภาพของจิตใจที่จะส่งเสริมให้จิตใจดีงามเป็นจิตใจที่สูงจนประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงามและฝังอยู่ในจิตใจ คุณธรรมแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ คุณธรรมทางสติปัญญา กับคุณธรรมทางศีลธรรม

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้องดีงามทั้งกาย วาจา สมควรที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนเองและคนในรอบข้างมีความสุขจริยธรรมเป็นเรื่องของการฝึกนิสัยที่ดี โดยกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ซึ่งสะท้อนคุณธรรมภายในให้เห็นเป็นรูปธรรมหรือนวปฏิบัติที่ดีงามถูกต้องและเหมาะสม จริยธรรมสำหรับบุคคลผู้ปฏิบัติงานคือวิถีทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมดีงามภายใต้กรอบที่กำหนดไว้ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการยอมรับ

คุณธรรมจริยธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดีที่มีอยู่ในอุปนิสัยของผู้บริหารสถานศึกษาและได้ถ่ายทอดออกมาเป็นความประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องดีงามทั้งกาย วาจา ซึ่งเป็นทั้งคุณธรรมที่มีอยู่ในสติปัญญา และคุณธรรมที่เป็นศีลธรรมอันเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติงานและความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลหมู่คณะหรือต่อผู้ร่วมงาน

พรหมวิหาร 4 หมายถึง การมีคุณสมบัติอันประเสริฐ 4 ประการ ที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติและเป็นหลักในการควบคุมพฤติกรรมตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจ วาจา และอารมณ์ ให้เกิดความรู้สึกที่เหมาะสมต่อผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลทั่วไป ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ประกอบด้วย 4 ด้าน

เมตตา หมายถึง ความรักความหวังดี เป็นการคิดที่จะให้ผู้อื่นมีความสุขในชีวิตการทำงาน การศึกษา มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงาน การให้ความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อกันพูดจาไพเราะไม่สร้างความแตกแยก การช่วยแนะนำที่จะเป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มองทุกคนเป็นเพื่อน เป็นกัลยามิตร การไม่เอาเปรียบกัน ไม่อาฆาตบาดหมางใจ ไม่คิดเบียดเบียน ไม่ใส่ร้ายตลอดจนการปรารภนาดีต่อทุกคนอย่างสม่ำเสมอ และเป็นไปตามเหตุผล และการทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเสมอ

กรุณา หมายถึง ความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นได้พ้นทุกข์ จะเป็นบุตรหลานหรือคนในบังคับบัญชา ตลอดทั้งศัตรูและสรรพสัตว์ทั่วๆ ไป ที่ต้องประสบกับความทุกข์ครอบงำ ทั้งที่เป็นทุกข์โดยธรรมชาติและทุกข์ในสังสารวัฏ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาด้านความรู้ ด้านอารมณ์ จิตใจและสังคม บางทีอาจช่วยเหลือแบ่งปันในด้านทรัพย์สินในด้านอามิสสิ่งของต่างๆ การแสดงออกทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ มีใจกว้าง รับฟังปัญหาของคนอื่นด้วยความเต็มใจ และต้องอยู่ในความสามารถของตน

มุทิตา หมายถึง การชื่นชมยินดีด้วยความจริงใจเมื่อผู้อื่นได้ดี การทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียว นับถือซึ่งกันและกัน แสดงความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีหรือประสบความสำเร็จโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่อิจฉาริษยาไม่กลั่นแกล้งเมื่อเพื่อนร่วมงานได้ดีไม่พูดถึงเพื่อนร่วมงานในทางเสียหาย ควรทำให้จิตใจไม่ขุ่นมัวด้วยอำนาจการถือตัวต่างฝ่ายต่างเป็นกำลังใจให้กันและกันเดินหน้าไปสู่ความสำเร็จโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ และเห็นความสำเร็จของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นความสำเร็จของส่วนรวม

อุเบกขา หมายถึง การมีใจเป็นกลางวางเฉยต่อสภาวะอันไม่น่าพอใจของคนอื่น ไม่ยินดี ไม่เสียใจ ไม่ลำเอียง ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก การไม่ซ้ำเติมผู้อื่นเมื่อคนอื่นถึงความวิบัติ เพราะจะทำให้คนอื่นเสียกำลังใจเพราะผู้ที่ทำความผิดแต่ไม่ได้รับการยกย่องเท่าที่ควรจะทำให้เสียกำลังใจวางตนเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีจิตใจเที่ยงธรรมไม่เอนเอียง ทำให้พิจารณาเห็นว่าใครทำดีย่อมได้ดีใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ผู้บริหารจะต้องให้ความยุติธรรมแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่าๆ กัน จะต้องพิจารณาวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ไปตามเหตุผล

การบริหารงาน หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่างๆ ที่เกิดประโยชน์ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติแต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือก

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรที่รับผิดชอบบริหารการศึกษาในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม โน้มน้าวให้บุคลากรปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

ครูผู้สอน หมายถึง ครูซึ่งเป็นผู้ประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในหน่วยงานทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

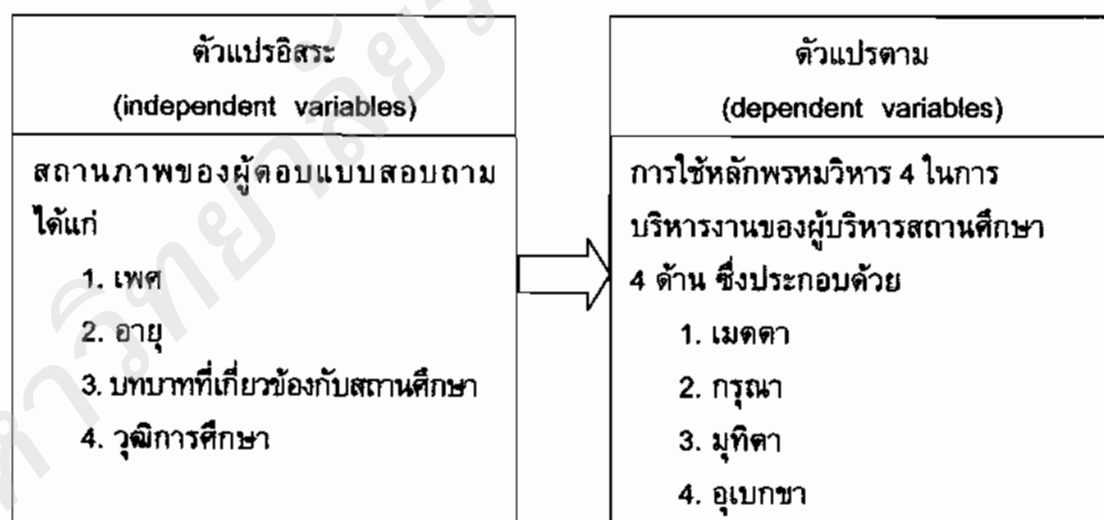
สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานการศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

โรงเรียนมัธยมศึกษาใน เขต 1 และ 2 หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ตามหลักธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา 4) อุเบกขา (พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ, 2546, หน้า 230-235) ตามรายละเอียดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ, อายุ, บทบาทที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา, และวุฒิการศึกษา